

**Definitief archeologisch
onderzoek naar de veenborg
Sorghvliet aan
Bocht Oosterdiep te Veendam,
gemeente Veendam (GR)**

Infra

Milieu


Geo-ICT

Archeologie

Geo-informatie

**Definitief archeologisch
onderzoek naar de veenborg
Sorghvliet aan
Bocht Oosterdiep te Veendam,
gemeente Veendam (GR)**

opdrachtgever	Mooiland vastgoed bv
datum	29 januari 2015
projectleider	de heer G.J. de Roller
projectnummer	94212812
status	definitief
ISSN-nummer	1875-5313
MUG-publicatie	2013-60

MUG-projectnummer	94212812
Opdrachtgever	Mooiland vastgoed
MUG-publicatie	2013-60
Bevoegd gezag	gemeente Veendam
Beheer en plaats documentatie	MUG Ingenieursbureau b.v.
Onderzoekmeldingsnummer	53329
Tekst	mevrouw T.N. Krol en de heer drs. ing. G.J. de Roller
Afbeeldingen	de heer A.F. Huygen, de heer G.J. de Roller en de heer O.P.N. Satijn
Status	2 ^e concept
Autorisatie	de heer drs. B. Bijl 
Uitgegeven door	MUG Ingenieursbureau b.v. Postbus 136 9350 AC LEEK
Datum	29 januari 2015
ISSN	1875-5313

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	1
1 Inleiding	2
1.1 Algemeen	2
1.2 Ligging van het onderzoeksgebied	2
1.3 Bekende archeologische gegevens	3
1.4 Doel van het onderzoek	5
1.5 Onderzoeksvragen	5
1.6 Werkwijze	5
2 Resultaten	7
2.1 Proefsleuvenonderzoek	7
2.1.1 Werkput 1	7
2.1.1.1 Sporen en structuren	7
2.1.1.2 Profiel	8
2.1.2 Werkput 2	8
2.2 Opgraving	9
2.2.1 Werkput 3, 4 en 5, sporen en structuren	9
2.2.1.1 Funderingsresten van de 19 ^e - en 20 ^e -eeuwse bebouwing	10
2.2.1.2 Funderingsresten van de veenborg Sorghvliet	11
2.2.1.3 Overige resten van de borg	13
2.2.2 Profiel over de veenborg	16
2.2.3 Vondsten	16
3 Synthese	20
4 Conclusie en waardestelling	24
4.1 Conclusie	24
4.2 Waardestelling	25
Literatuur	27

BIJLAGEN

Bijlage 1	Sporenlijst
Bijlage 2	Vondstenlijst
Bijlage 3	Fotopagina grondverbeteringen en funderingsresten Sorghvliet
Bijlage 4	Mogelijke plattegrond veenborg Sorghvliet
Bijlage 5	Ligging van het onderzoeksgebied
Bijlage 6	Allesporenkaart, profielen en coupes

Samenvatting

Aanleiding tot het hier beschreven archeologisch proefsleuvenonderzoek (IVO-P) en definitief onderzoek (DO) zijn de bouwplannen van Mooiland Vastgoed voor de onderzochte percelen aan Bocht Oosterdiep 3-13 te Veendam. Omdat deze plannen met bodemverstorende ingrepen gepaard gaan, is een archeologisch vooronderzoek noodzakelijk. Dit onderzoek wordt uitgevoerd conform de Wet op de archeologische monumentenzorg. Mooiland Vastgoed heeft MUG Ingenieursbureau, afdeling Archeologie, opdracht gegeven het IVO-P uit te voeren.

Voorafgaand aan het veldwerk heeft Libau Steunpunt een bureauonderzoek verricht waaruit blijkt dat op de onderzoekslocatie resten van de veenborg Sorghvliet worden verwacht. Naar aanleiding van het bureauonderzoek is door Libau een Programma van Eisen voor het proefsleuvenonderzoek opgesteld. Het proefsleuvenonderzoek heeft 28 en 31 augustus 2012 en 3 en 4 september 2012 plaatsgevonden.

In het plangebied zijn in eerste instantie twee proefsleuven aangelegd. De proefsleuven zijn zo gesitueerd dat tenminste het centrale deel van het plangebied, waar bouwresten van het hoofdgebouw van Sorghvliet verwacht worden, wordt doorsneden en dat één grachtdeel wordt doorsneden. Uit het proefsleuvenonderzoek bleek dat er resten van de veenborg Sorghvliet aanwezig waren. Daarom is een doorstart gemaakt naar een opgraving. De aangetroffen resten bestaan uit grondverbeteringen voor de fundering van ingewassen zand. De grondverbeteringen zijn door het veen tot op de zandondergrond ingegraven. Van de borg zelf zijn geen bakstenen behouden gebleven. Naast deze grondverbeteringen voor de funderingen zijn ook waterputten en een bijgebouw aangetroffen. Van het mogelijke bijgebouw zijn funderingsresten van baksteen en een balklaag van een vloer aangetroffen. Deze laatste betreffen vondsten die zijn gedaan bij de aanleg van de bouwput van de nieuwbouw. Dit bijgebouw lag buiten de opgraving.

De vroegste veenborgen waren eenvoudig van aard en bestaan veelal uit een dwarshuis van een bewoningslaag met een zadeldak. De veenborg Sorghvliet stond dicht tegen de weg aan. De buitenmaten van de borg waren circa 12 bij 14 m. Centraal door de borg liep een gang met aan weerskanten twee kamers. De gang eindigde bij een rij van drie kamers. Het omgrachte terrein dat achter de veenborg ligt geeft vermoedelijk de kern van de tuin aan die bij de veenborg hoorde. Als gevolg van 18^e- tot 20^e-eeuwse bebouwing is de bodemopbouw plaatselijk tot op de dekzandondergrond verstoord.

Het archeologisch onderzoek heeft aangetoond dat binnen de onderzoekslocatie funderingsresten van de veenborg Sorghvliet en bijgebouwen aanwezig zijn. Het terrein wordt momenteel bebouwd. Deze bebouwing is deels voorzien van een kelderruimte. Buiten de kelderruimte is sprake van een kruipruimte. Binnen het deel van de kruipruimte blijven de aangetroffen funderingsresten en de eventueel nog aanwezige andere archeologische resten grotendeels behouden. Mochten er in de toekomst nieuwe bodemingrepen op het onderzoeksgebied plaatsvinden dan moet rekening gehouden worden met de aanwezigheid van archeologische bouwresten. Wij bevelen daarom aan om bij toekomstige bodemingrepen verder archeologisch onderzoek uit te voeren.

1 Inleiding

1.1 Algemeen

Aanleiding tot het hier beschreven archeologisch proefsleuvenonderzoek (IVO-P) en definitief onderzoek (DO) zijn de bouwplannen van Mooiland Vastgoed voor de onderzochte percelen aan Bocht Oosterdiep 3-13 te Veendam. Omdat deze plannen met bodemverstorende ingrepen gepaard gaan, is een archeologisch vooronderzoek noodzakelijk. Dit onderzoek wordt uitgevoerd conform de Wet op de archeologische monumentenzorg. Mooiland Vastgoed heeft MUG Ingenieursbureau, afdeling Archeologie, opdracht gegeven het IVO-P en (DO) uit te voeren. Naar aanleiding van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek is dit, conform het Programma van Eisen (PvE) (Molema 2012) omgezet in een definitieve opgraving (DO).

Voorafgaand aan het veldwerk heeft Libau Steunpunt een bureauonderzoek verricht (De Jong 2011) waaruit blijkt dat op de onderzoekslocatie de resten van de veenborg Sorghvliet worden verwacht. Naar aanleiding van het bureauonderzoek is door Libau een Programma van Eisen (PvE) voor het proefsleuvenonderzoek opgesteld (Molema 2012). Het proefsleuvenonderzoek heeft plaatsgevonden op 28 augustus 2012. Hierbij zijn de werkputten 1 en 2 aangelegd. Naar aanleiding van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek is 31 augustus en 3 en 4 september 2012 een definitieve opgraving (DO) uitgevoerd waarbij de resten van de veenborg Sorghvliet zijn opgegraven. Hiertoe is werkput 2 uitgebreid met de werkputten 3, 4 en 5. Beide onderzoeken stonden onder leiding van de heer G.J. de Roller met ondersteuning van de heer drs. O.P.N. Satijn. Bij het (DO) waren ook vrijwilligers van het Veenkoloniaal museum te Veendam betrokken, de heren R. Meijer en G. Stuuat. Het onderzoek is uitgevoerd conform de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.2, en de richtlijnen uit het PvE (Molema 2012) en de gemeentelijke archeologische beleidsadvieskaart.

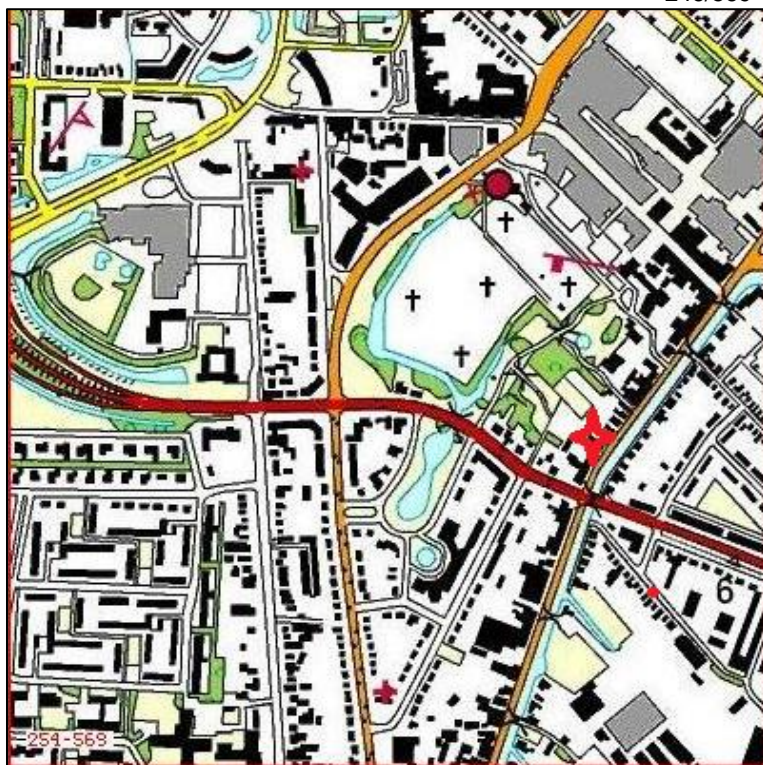
Tabel 1.1 Overzicht van de objectgegevens

Objectgegevens	
Provincie	Groningen
Gemeente	Veendam
Plaats	Veendam
Toponiem	Bocht Oosterdiep 3-13
Kaartblad	12F
Coördinaten	254763/569471 N 254797/569444 O 254757/569385 Z 254720/569413 W
Periode	nieuwe tijd
Grondsoort	zand en veen
Geomorfologie	veenontginningsvlakte

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt aan de noordzijde van Bocht Oosterdiep te Veendam, ter hoogte van de voormalige huisnummers 3-13 (zie afbeelding 1). Het onderzoeksgebied was bebouwd. De bebouwing is gesloopt en het terrein is nu bouwrijpgemaakt. De totale oppervlakte van het plangebied is circa 3500 m². Binnen het plangebied zijn twee proefsleuven (werkput 1 en 2) van circa 44 bij 4 m aangelegd. Eén proefsleuf is noordwest-zuidoost gericht en ligt aan de noordwest rand van het onderzoeksgebied. Deze sleuf heeft tot doel de aanwezigheid van een eventuele gracht vast te stellen. De tweede proefsleuf ligt centraal in het onderzoeksgebied en heeft als doel de aan-/afwezigheid van de veenborg aan te tonen. Bij de doorstart naar de DO is de tweede proefsleuf verbreed in de richting van het achter terrein, het noordoosten en in de richting van de weg, het zuidwesten. Dit zijn werkputten 3, 4 en 5.

246/569



245/568

Afbeelding 1. Topografische kaart waarbij het onderzoeksgebied met een rode ster is aangegeven
(bron: Topografische Dienst Nederland)

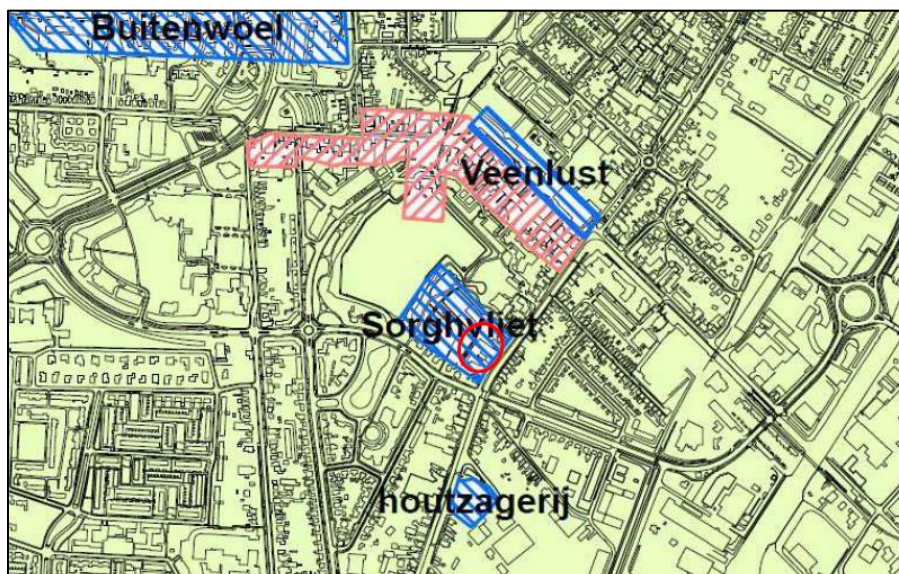
1.3 Bekende archeologische gegevens

De bekende archeologische gegevens zijn ontleend aan het bureauonderzoek (De Jong 2011). De veenkolonie Veendam ontstond in het midden van de 17^e-eeuw. In 1647 werd onder leiding van Adriaan Geerts Paap (die zich later Wildervank noemde) begonnen met de systematische ontginning van het veengebied waarin vervolgens de plaatsen Veendam en Wildervank ontstonden. In Veendam werd aan weerszijden van de veenrivier Oude Ae een dubbel kanalenstelsel aangelegd, namelijk het Oosterdiep en het Westerdiep. Tussen de twee diepen ontstond de kern van Veendam. De eerste bebouwing ontstond langs een dam in het dal van de Oude Ae (ter plaatse van de huidige Kerkstraat). Vermoedelijk ligt het onderzoeksgebied op een veenkoloniale ontginningsvlakte met in de ondergrond dekzand waarin een podzolbodem aanwezig is.

Het plangebied is niet geregistreerd op de Archeologische Monumentenkaart (AMK), noch zijn waarnemingen bekend uit het plangebied. In de nabije omgeving van het plangebied ontbreken AMK-terreinen, wel zijn meerdere archeologische waarnemingen gedaan. De waarnemingen betreffen met name vindplaatsen van mesolithische resten, waarvan twee nederzettingen waar haardkuilen zijn aangetroffen. Verder zijn er vondsten van vuursteen, twee mogelijke veenwegen van onbekende datering en de vondst van een fragment aardewerk en enkele ijzerslakken die waarschijnlijk uit de (late) middeleeuwen dateren. Daarnaast zijn op enkele locaties profielopnames van de bodem gemaakt om de ontwikkeling van het veen ter plaatse te kunnen herleiden.

Gemeente Veendam heeft een eigen archeologische beleidskaart (Libau, 2008). Het plangebied is hierop geregistreerd als onderdeel van een cultuurhistorisch waardevol terrein (zie afbeelding 2). Het betreft de veenborg Sorghvliet. De veenborg is gebouwd door Adriaan Geerts Paap, die ook verantwoordelijk is voor de stichting van Veendam en Wildervank. Het veenkoloniale gebied was in de 17^e en 18^e-eeuw een geliefd woongebied. Welgestelden lieten er buitenverblijven (veenborgen) bouwen die gedurende de zomer bewoond werden. In de loop van de 19^e-eeuw verloren de

veenkoloniën door de opmars van landbouw en de daarop volgende industrialisatie hun aantrekkelijkheid voor deze groep bewoners.



Afbeelding 2. Gemeentelijke archeologische beleidsadvieskaart met het onderzoeksgebied binnen de cirkel (bron: Libau 2008)

Sorghvliet werd rond 1647 gebouwd in opdracht van Adriaan Geerts Wildervank. De veenborg is weergegeven op de kaart van Beckering uit 1781 (zie afbeelding 3). Op de kadastrale minuut uit het begin van de 19^e-eeuw (gemeente Veendam, sectie D2) is de ligging van Sorghvliet herkenbaar aan de omgrachting (zie afbeelding 4). De veenborg zelf is dan niet meer aanwezig. Hierdoor is niet met zekerheid bekend waar de bebouwing zich bevond. Mogelijk kan het proefsleuvenonderzoek hier duidelijkheid over geven.



Afbeelding 3. Uitsnede van de Borgenkaart van Beckering uit 1781 met Sorghvliet binnen de cirkel (bron: www.wikimedia.org)



Afbeelding 4. Uitsnede van de kadastrale minuut 1811-1832 met het terrein van Sorghvliet binnen de cirkel (bron: www.watwaswaar.nl)

1.4 Doel van het onderzoek

Het doel van het onderzoek is omschreven in het Programma van Eisen (Molema 2012). Het doel is het documenteren en registreren van de in het plangebied aanwezige archeologische waarden van de buitenplaats Sorghvliet. Resten van de borg kunnen duidelijkheid geven over het uiterlijk ervan en mogelijk ook over de bewoners. De eerste bewoner, Adriaan Geerts Paap was de vervener die Wildervank en Veendam heeft gesticht. Sorghvliet is derhalve van grote historische betekenis voor Veendam en Wildervank.

1.5 Onderzoeksvragen

In het PvE (Molema 2012) zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Zijn er in het plangebied resten aanwezig van de buitenplaats Sorghvliet en zo ja, waaruit bestaan deze resten en hoe zijn ze gesitueerd?
- Is er sprake van een hoofdgebouw en bijgebouwen? (zoals gebruikelijk)
- Zijn er meerdere bouwperiodes te onderscheiden?
- Zijn er resten in het plangebied aanwezig die ons iets vertellen over de bewoners van Sorghvliet?
- Zijn er bewoningsresten aanwezig die dateren uit de vroegste fase van de Sorghvliet, zo rond 1650?

1.6 Werkwijze

De werkwijze is in het PvE (Molema 2012) omschreven. In het plangebied zijn in eerste instantie twee proefsleuven aangelegd, conform PvE. De proefsleuven zijn zo gesitueerd dat tenminste het centrale deel van het plangebied, waar bouwresten van het hoofdgebouw van Sorghvliet verwacht werden, is doorsneden en dat één grachtdeel is doorsneden.

Het eerste vlak van de sleuven is dusdanig diep aangelegd dat een goed beeld is verkregen van de breedte van de funderingen en de breedte van de gracht. De onderzijde/basis van de funderingen en de bodem van de gracht zijn niet in een tweede vlak onderzocht. Omdat waardevolle resten van Sorghvliet zijn aangetroffen, is in overleg met de initiatiefnemer en het bevoegd gezag bepaald dat er een doorstart naar een definitieve opgraving (DO) plaatsvindt. Hiertoe zijn nog drie sleuven aangelegd.

Tijdens de aanleg van het vlak is gebruik gemaakt van de metaaldetector. Structuren en grondsporen zijn getekend en gefotografeerd. Profielwanden zijn alleen gedocumenteerd als ze archeologische informatie bevatten.

Bijlage 5 geeft de ligging van de proefsleuven en opgravings sleuven en bijlage 6 de allesporenkaart.

2 Resultaten

Het onderzoek is in twee gedeelten uitgevoerd. Als eerste heeft het proefsleuvenonderzoek plaatsgevonden. Vervolgens heeft er een doorstart plaatsgevonden waarbij de resten van de veenborg zijn opgegraven. Tijdens het onderzoek was het onderzoeksgebied al ingericht als bouwplaats. In samenspraak met de opdrachtgever en uitvoerder kon het archeologisch onderzoek plaatsvinden zonder dat dit de voorbereidende werkzaamheden voor de bouw in de weg stond. Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn twee proefsleuven aangelegd. Eén in het westelijke deel van het onderzoeksgebied om de gracht te lokaliseren en één centraal in het onderzoeksgebied om de ligging van de veenborg te bepalen. In de centrale sleuf zijn sporen van de veenborg Sorghvliet aangetroffen. In overleg met Libau (de heer Molema) en de opdrachtgever is besloten de aangetroffen sporen van Sorghvliet als geheel te documenteren. In samenspraak met de uitvoerder was het mogelijk om ook voor deze extra werkzaamheden tijd vrij te maken zonder dat dit gevolgen zou hebben voor de planning van de nieuwbouw. Als eerste zullen de resultaten van het proefsleuvenonderzoek besproken worden. Hierna komt de opgraving van de resten van Sorghvliet aan bod. In bijlage 3 zijn extra foto's opgenomen van de resten van de veenborg.

2.1 Proefsleuvenonderzoek

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn twee proefsleuven aangelegd. Werkput 1 staat haaks op de sloot die de achtergrens van het onderzoeksgebied vormt en heeft een lengte van circa 44 m. Hoofddoel van deze sleuf is het vaststellen van de aan- of afwezigheid van een gracht. De tweede sleuf, werkput 2, ligt op de achtergrens van de huidige bebouwing en heeft als doel na te gaan of er sporen van de veenborg Sorghvliet aanwezig zijn (zie bijlage 5 voor de ligging van de sleuven).

2.1.1 Werkput 1

2.1.1.1 Sporen en structuren

Werkput 1 is geleidelijk verdiept tot een leesbaar sporenvlak dat, in de top van het nog aanwezige veen ligt. Onder een pakket zandige ophogingslagen bevindt zich veen (spoor 1). De opgebrachte grond is sterk vergraven en plaatselijk reiken de vergravingen en afvalkuilen tot in het veen of tot in de dekzandondergrond (zie afbeelding 5). De vergravingen zijn allemaal van recente datum. Zo bevinden zich in spoor 3 fragmenten van moderne geperforeerde bakstenen en in spoor 5 resten van gewapend glas. Binnen werkput 1 zijn geen indicaties voor een gracht aangetroffen. Ook in het zuidelijke einde van de werkput zijn geen indicaties voor funderingsresten van de veenborg aanwezig.



Afbeelding 5. Beeld van werkput 1 met op de voor- en achtergrond vergravingen en in het midden-deel de veenondergrond. In de profielwanden zijn de diepe vergravingen als lichte vlekken te zien.

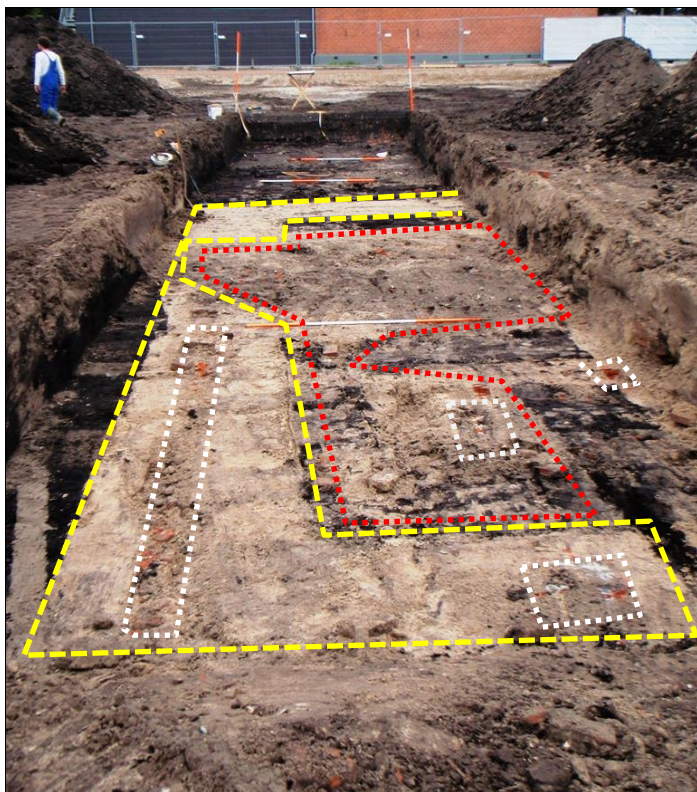
2.1.1.2 Profiel

Van werkput 1 is het noordprofiel gedocumenteerd. Dit profiel is weergegeven op bijlage 6. De bovengrond bestaat uit een dikke laag recente opgebrachte of geroerde grond. Hieronder ligt de voormalige bouwvoor. Onder de bouwvoor liggen verschillende kuilen die in zogenaamde stadslagen zijn ingegraven. Deze stadslagen bestaan uit grijszwart zand met gele vlekken en veel baksteenpuin. Ze geven de geleidelijke ophoging van het woongebied aan, waarbij gebruik is gemaakt van grond en afval. In dit geval gaat het vooral om bouwpuin. Door deze stadslagen zijn kuilen gegraven die tot in de natuurlijke veenondergrond doorlopen.

2.1.2 Werkput 2

Werkput 2 ligt min of meer centraal binnen het onderzoeksgebied. De put ligt op de grens met de achtergevels van de naastgelegen villa's. Onder een pakket zandige ophogingslagen bevindt zich veen. Plaatselijk is het veen tot op het onderliggende dekzand vergraven. Tussen de vergravingen door zijn grondverbeteringen voor funderingen aanwezig die bestaan uit ingewassen zand (zie afbeelding 6). Daarnaast zijn ingravingen aanwezig met resten van poeren. Voor de poeren is deels gebruik gemaakt van hergebruikte stenen en deels van moderne geperforeerde bakstenen. Deze sporen worden onder paragraaf 2.2.1 behandeld, aangezien deze in de werkputten 3 tot en met 5 terugkomen.

De grondverbeteringen voor de fundering van ingewassen zand zijn circa 1,5 m breed en behoren tot de veenborg.

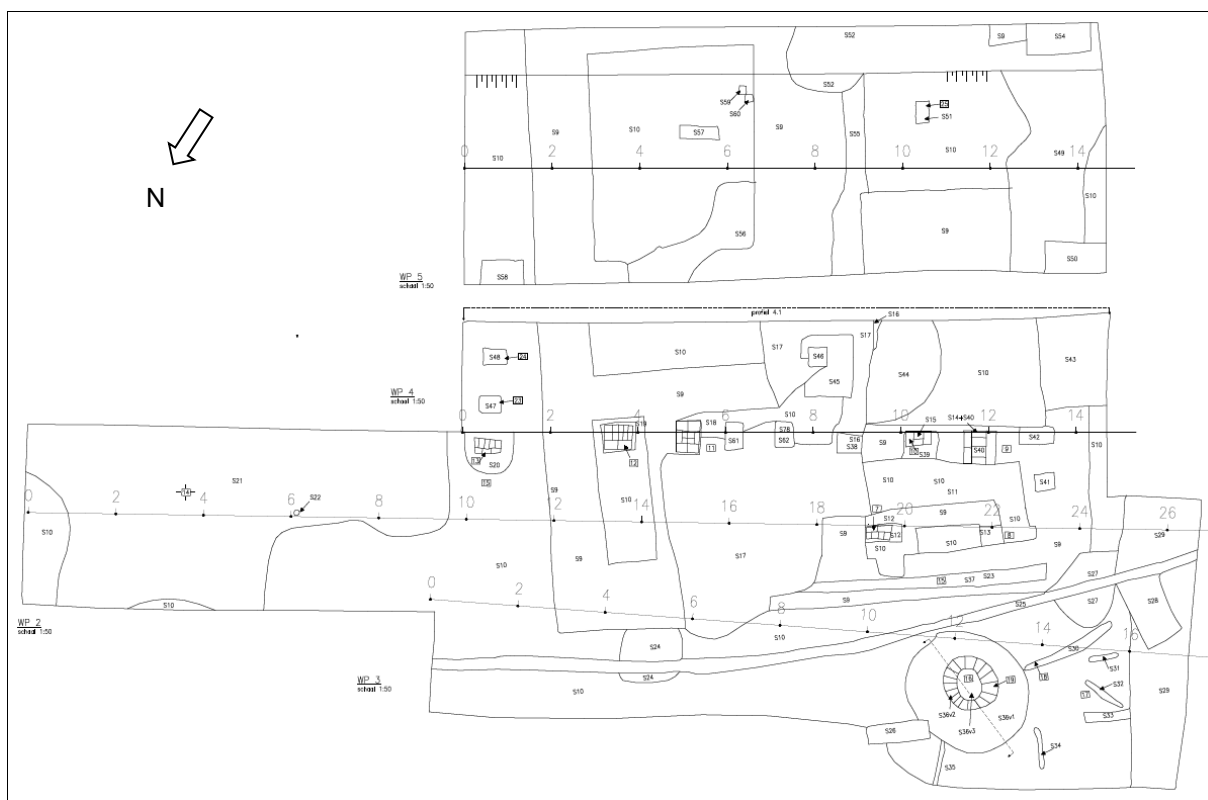


Afbeelding 6. Beeld van werkput 2 met de licht gekleurde grondverbeteringen binnen de gele lijnen, de vergravingen binnen de rode lijnen en de recente poeren en funderingen binnen de witte lijnen

2.2 Opgraving

2.2.1 Werkput 3, 4 en 5, sporen en structuren

Omdat in werkput 2 resten van de veenborg zijn aangetroffen is besloten tot een uitbreiding van het onderzoek. De uitbreiding houdt in dat de funderingsresten van de veenborg zullen worden gevolgd om de veenborg vrij te leggen. Hiertoe is de inmiddels dichtgedraaide werkput 2 weer gedeeltelijk open gegraven en verbreed, werkput 3. Hierna zijn de werkputten 4 en 5 aangelegd tussen werkput 3 en de weg, zodat de gehele veenborg vrij gelegd kon worden (zie afbeelding 6a en bijlage 6 voor de allesporenkaart).



Afbeelding 6a. Ligging van de verschillende werkputten.

In de veenondergrond tekenen de gele zandbanen (spoor 9) van de grondverbeteringen voor de fundering zich duidelijk af (zie afbeelding 9 en bijlage 3, afbeelding 1 t/m 5). Naast de sporen van de veenborg is een waterput aangetroffen die vermoedelijk bij de borg hoort (zie afbeelding 10). Binnen het opgravingsvlak zijn verder diverse recente verstoringen aanwezig in de vorm van kuilen met poeren (funderingsresten) van de 19^e- en 20^e-eeuwse bebouwing en vergravingen.

2.2.1.1 Funderingsresten van de 19^e- en 20^e-eeuwse bebouwing

De funderingsresten van de 19^e- en 20^e-eeuwse bebouwing bestaan uit kuilen die tot op het zand zijn uitgegraven waarna poeren zijn gevormd van hergebruikte bakstenen. Bij het grootste deel van deze poeren liggen de bakstenen in los zand of mortel. Een enkele poer is van zeer jonge datum. Hiervoor zijn moderne geperforeerde bakstenen en cement gebruikt (spoor 41 en 42). De poeren liggen in rijen. Tegen het trottoir aan zijn nog spaarbogen aanwezig van de 19^e-eeuwse bebouwing (zie afbeelding 7). Een deel van de poeren kan ook als ondersteuning van vloeren gediend hebben. De poeren die nog aanwezig zijn liggen op rijen met een onderlinge afstand die varieert van 1 tot 1,5 m (sporen 18, 19, 38 tot en met 40 en 60 en 61). De afstand tussen andere poeren (sporen 12, 13, 20, 47, 48, 50, 51, 54, 57 en 58) varieert sterk. Hierin zijn geen rijen te herkennen.



Afbeelding 7. Een beeld van de spaarboogconstructie (gele stippellijn) van de voorgevel van één van de gesloopte gebouwen

2.2.1.2 Funderingsresten van de veenborg Sorghvliet

De funderingsresten van de veenborg Sorghvliet bestaan uit banen ingewassen geel zand. Het gaat hierbij om grondverbeteringen waarop de muren van de borg stonden (zie afbeelding 9). Van de muren zelf is niets meer over. De nu nog aanwezige grondverbeteringen zijn aangetast door subrecente vergravingen. De vergravingen houden deels verband met de 19^e- tot 20^e-eeuwse bebouwing en bijbehorend grondwerk rond de bebouwing.

De grondverbeteringen voor de muren zijn 1,2 tot 2,5 m breed. Door de grondverbetering is een coupe gezet waarbij geen vondstmateriaal is aangetroffen. De coupe geeft duidelijkheid over de opbouw van de grondverbetering. De basis van de grondverbetering bestaat uit bruin gekleurd zand terwijl het daarop liggende zand geel van kleur is. In het zand zijn bandjes met humusdeeltjes te zien die er op duiden dat het zand ingewassen is. De zandbanen zijn door het veen tot in de top van het dekzand gegraven (40 cm+NAP) (zie afbeelding 8). In de top van het dekzand is een humeuze laag aanwezig, de oude bouwvoor.

De borg stond dicht tegen de weg aan. De buitenmaten van de borg waren circa 12 bij 14 m (zie afbeelding 9). Op grond van de funderingsresten kan een mogelijk reconstructie van de begane grond worden gemaakt (zie bijlage 4). Voor de overzichtelijkheid zijn de kamers van de borg hieronder met nummers aangegeven. Deze nummers staan op bijlage 4, een schematische plattegrond van de Sorghvliet. Aan de kant van de weg zijn mogelijk twee kamers (kamer 1 en 2) gescheiden door een gang (aangegeven met nummer 3). De gang wordt dooreen 2,5 m brede zandbaan aangegeven. Hierachter ligt aan iedere zijde van de gang nog een kamer (4 en 5). De gang eindigt bij een rij van drie kamers die de achterzijde van de borg vormen (kamers 6, 7 en 8). De voorste kamer (nummer 1) aan de zuidoost zijde van de gang is circa 5 bij 4 m groot geweest. Hierachter ligt een kamer (nummer 4) van circa 2 bij 4 m. Aan de zuidwest kant is de voorste kamer (nummer 2) circa 4 bij 3 m groot. Ze is gescheiden door een circa 2 m brede fundering (aangegeven met nummer 9) van de achterliggende kamer (5). Het is mogelijk dat deze brede fundering (9) de plaats van bedsteden aangeeft of van een trap naar de bovenste verdieping. De tweede kamer (5) aan de zuidwest kant is circa 3 bij 4 m groot. De rij kamers aan de achterkant zijn van noordoost naar zuidwest 4 bij 2 m (kamer 6), 4 bij 4 m (kamer 7) en 4 bij 3 m (kamer 8) groot. De gang (3) is circa 2 m breed en 8 m lang. Binnen de borg zijn geen sporen van een kelderruimte aanwezig.



Afbeelding 8. Coupe door de grondverbetering van de fundering (witte lijn) van Sorghvliet. De grens tussen het dekzand (onder) en veen (boven) is aangegeven met een rode lijn.



Afbeelding 9. Overzicht van de funderingsresten, de gele banen in het donkere veen, van de veenborg Sorghvliet

2.2.1.3 Overige resten van de borg

Naast de resten van de borg zelf zijn nog andere archeologische sporen aangetroffen die bij de borg horen. Het gaat hierbij om twee waterputten en een bijgebouw. In werkput 3 is een waterput (spoor 36) aanwezig. Deze is gecoupeerd en afgewerkt. Buiten de opgraving, in de bouwput voor de nieuwbouw zijn archeologische sporen aangetroffen die mogelijk tot een bijgebouw (spoor 61) van de borg behoren en hier is ook een slecht geconserveerde waterput (spoor 63) aanwezig. Deze sporen zijn tijdens de afsluiting van de opgraving aangetroffen en zijn in overleg met Libau nog digitaal vastgelegd en globaal beschreven.

Waterput, spoor 36

Voor de waterput is op het niveau van het vlak een ingraving met een diameter van 3 m gemaakt. Naar beneden toe neemt de breedte van de ingraving af. Voor de wand van de waterput is gebruik gemaakt van turven. De buitendiameter van deze mantel is circa 1,2 m (zie afbeelding 10). De binnen diameter is circa 0,6 m. Deze wand van turven staat op een vierkante onderbouw van hout. Hiertoe zijn vier hoekpalen in de zandondergrond geslagen waar planken aan bevestigd zijn. De wand van turven loopt tot 0,4 m in het dekzand door. De houten bekisting reikt nog circa 1 m dieper. Door het grondwater is de eerste 40 cm dichtgeslibd met zand. Hierop ligt een dunne kleiige band. De rest van de vulling van de waterput bestaat uit grond die gebruikt is om de put te dempen. Op afbeelding 11 is de coupe door de waterput te zien is, waarbij de houten bekisting onder in de waterput in een punt lijkt te eindigen. Dit is een vertekening omdat de coupe onder een hoek is gezet om instorten van de put te voorkomen. De waterput ligt circa 3 m achter de achtermuur van de borg. Het in de waterput aangetroffen aardewerk stamt uit de nieuwe tijd.

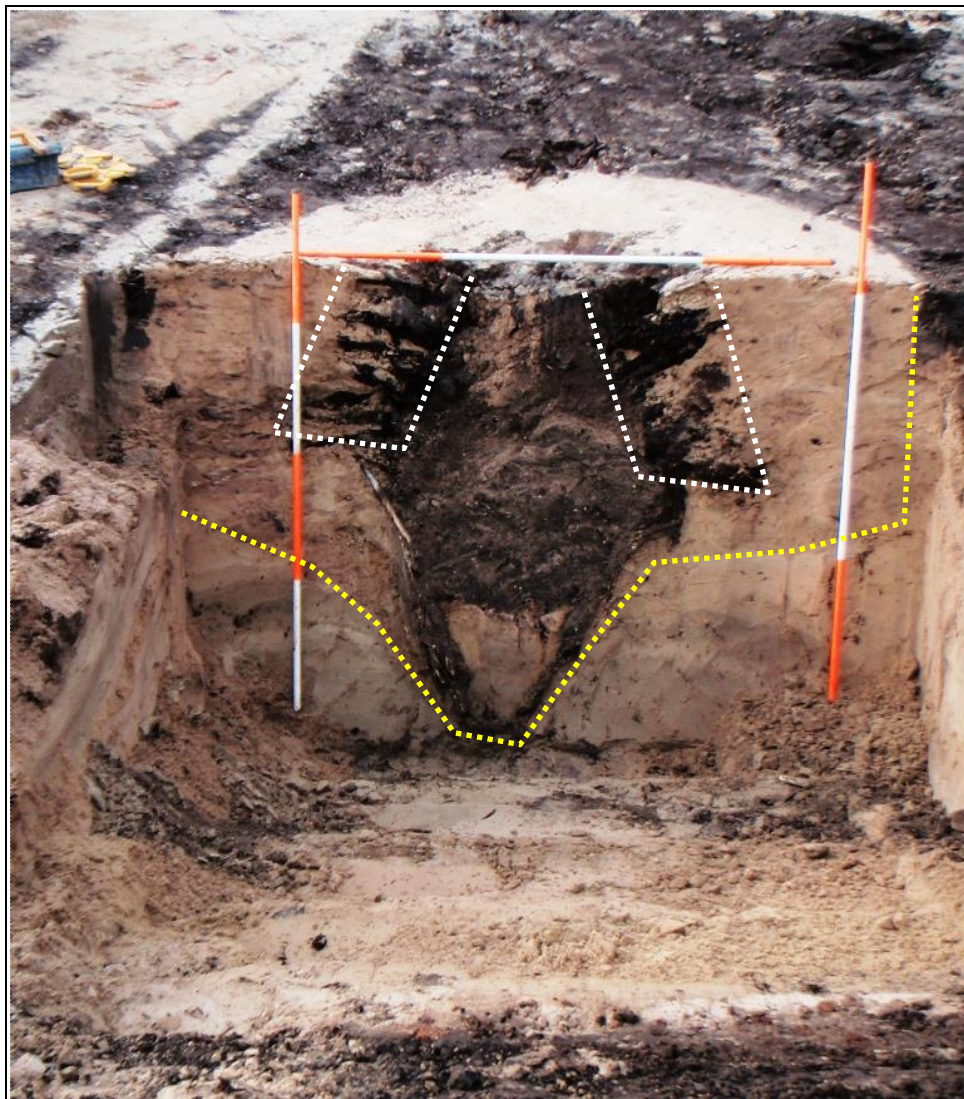
Aan de noord- en zuidkant van de waterput liggen stukken hout (spoor 30-35) die min of meer in de richting van de waterput wijzen. Of dit een constructie is om water sneller naar de put te leiden of dat de stukken hout een andere functie hebben is niet duidelijk. Het hout wordt verder besproken bij de vondsten.



Afbeelding 10. Waterput, spoor 36, in het vlak

Waterput in de bouwput, spoor 63

Een tweede waterput (spoor 63) is aangetroffen bij het uitgraven van de bouwput voor de nieuwbouw (zie bijlage 3, afbeelding 20 en 21). De waterput ligt in het dekzand en heeft een mantel van turf. In opbouw komt deze waterput overeen met de hiervoor geschreven waterput. De waterput is niet gecoupeerd omdat deze in de bouwput ligt. Er is geen vondstmateriaal aangetroffen. Omdat de waterput in opbouw identiek is aan die van spoor 36 zal deze ook uit de nieuwe tijd stammen.



Afbeelding 11. Coupe door de waterput, spoor 36, met witte lijnen de mantel van turf, daaronder de houten putwand en in geel de insteek van de kuil voor het aanleggen van de waterput

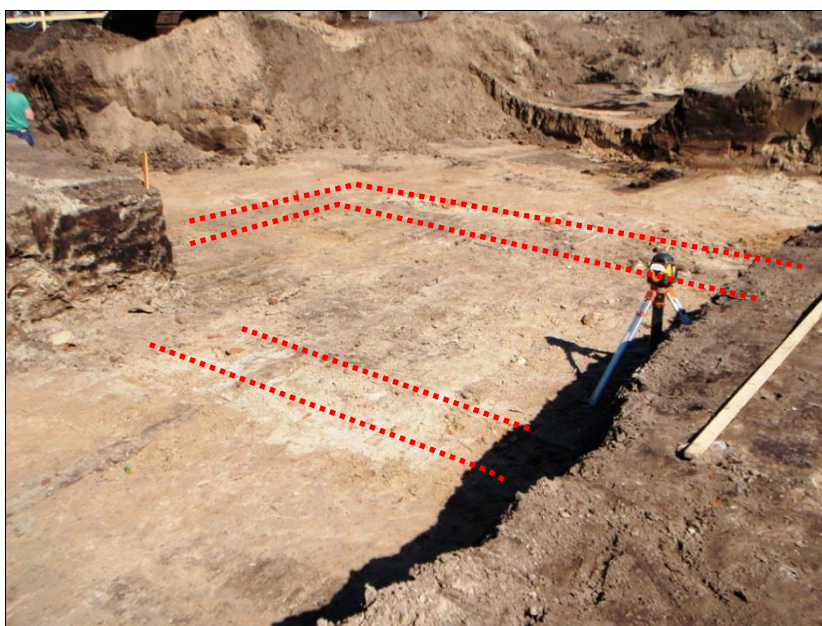
Bijgebouw

In de bouwput van de nieuwbouw zijn de resten van een bijgebouw aangetroffen (spoor 61). Het gaat hierbij om funderingsresten en vloerbalken. Het bijgebouw is circa 6 m breed en minimaal 8 m lang. Van het gebouw ligt de zuidmuur buiten de bouwput waardoor deze niet is waargenomen. Van het gebouw zijn de onderste steenlagen van de muren nog aanwezig. De muurresten bestaan uit forse bakstenen van 29 bij 13,5 bij 6,5 en 26 bij 13,5 bij 6 cm die ook nog in de 17^e-eeuw in gebruik waren. Tussen de muren lagen houten balken van een vloer (spoor 62). Deze vloer is direct op het zand gelegd (zie afbeelding 12 en 13 en bijlage 3 afbeelding 16 t/m 19).

Voor deze vloer zijn vierkante balken (11 bij 11 cm) van naaldhout gebruikt met een lengte van circa 3,3 m. Gezien het niveau waarop de vloerbalken zijn aangetroffen en het feit dat ze *in situ* lagen, gaat het hier om een kelderruimte.



Afbeelding 12. Beeld van de vloerbalken en muur (rode lijn) van het bijgebouw met op de voorgrond de ingraving van de waterput (witte lijn) in de bouwput van de nieuwbouw



Afbeelding 13. Beeld van het bijgebouw, met een rode lijn aangegeven

2.2.2 Profiel over de veenborg

Over de veenborg is een profiel dam uitgespaard. Deze profiel dam vormt de grens tussen de werkputten 4 en 5. In dit profiel is te zien dat de grondverbeteringen voor de fundering aan de bovenzijde doorlopen tot circa 1,2 m+NAP. De basis van de grondverbetering wordt gevormd door het dekzand, dat op circa 44 cm+NAP ligt. Het grootste deel van de bovengrond van dit profiel is recentelijk vergraven (zie bijlage 6) waarbij ook de resten van de veenborg zijn aangetast. Van de resten van het bijgebouw van de veenborg dat in de bouwput van de nieuwbouw is aangetroffen zijn geen profielopnames gemaakt omdat hier de gehele bovengrond tot op het dekzand verstoord was als gevolg van de latere bebouwing (zie bijlage 3, afbeeldingen 18 en 21).

2.2.3 Vondsten

Het vondstmateriaal bestaat vooral uit bouwresten, bakstenen en plavuizen. Daarnaast is ook dierlijk botmateriaal aangetroffen, nieuwtijds aardewerk en hout. Aan metaalvondsten is subrecent materiaal aangetroffen zoals, spijkers, metalen doppen schroefdoppen van flessen, resten van blikjes en gewapend glas. Dit materiaal is niet verzameld omdat het (sub) recent is. Het aardewerk is gedateerd door mevrouw K. Bosma, van Materialis.

Bouwmateriaal

De bakstenen die voor de poeren van de 19^e- tot 20^e-eeuwse bebouwing zijn gebruikt hebben een afmeting van 24 bij 11,5 tot 12 bij 5 tot 6 cm. Dit is een steenformaat die tegenwoordig nog veel in Duitsland wordt gebruikt.

De bakstenen die voor het bijgebouw zijn gebruikt, zijn forser en hebben een afmeting van 26 tot 29 bij 13,5 bij 6,5 cm.

Aardewerk werkput 1

Bij de aanleg van de putten is aardewerk aangetroffen evenals in de vulling van de waterput. De vondstnummers 2 t/m 4 bevatten materiaal dat is aangetroffen bij de aanleg van het vlak van werkput 1. Dit materiaal komt onder uit de zogenaamde stadslaag, een opgebrachte bodemlaag met veel fragmenten bouwmateriaal waar ook resten van aardewerk tussen zitten. Vondstnummer 6 komt ook uit deze laag, maar is in het profiel gevonden. Het gaat om roodbakend aardewerk met slibversiering en witbakkend aardewerk met groene en geelwitte glazuur (zie afbeelding 14). Daarnaast is er een fragment van een tegeltje aangetroffen. Het materiaal dateert uit de periode 18^e-/19^e-eeuw.



Afbeelding 14. Vondstmateriaal uit werkput 1 met rechtsonder vondstnummer 1, links vondstnummer 3 en rechtsboven vondstnummer 4

Aardewerk werkput 2

Tijdens de aanleg van het vlak van werkput 2 is, in spoor 21-- een recente vergraving net buiten de fundering van de veenborg, aardewerk aangetroffen (vondstnummer 14) dat bestaat uit roodbakkerd slibversierd aardewerk en fragmenten van een steengoed mineraalwaterfles uit het Westerwald (zie afbeelding 15). Dit materiaal stamt uit het tweede kwart van de 19^e-eeuw.



Afbeelding 15. Vondstmateriaal uit werkput 2, vondstnummer 14

In de gecoupeerde waterput (spoor 36) is onder in de vulling (spoor 904) aardewerk aangetroffen. Het betreft een rand met oor van roodbakkerd aardewerk met rode loodglazuur (vondstnummer 22 zie afbeelding 16). Het materiaal is afkomstig uit het dempingsmateriaal van de waterput. Dit materiaal dateert uit de 18^e-19^e-eeuw.



Afbeelding 16. Vondstmateriaal uit de onderste vulling (spoor 36) van de waterput, spoor 904, vondstnummer 22

Dierlijk botmateriaal

In werkput 1 is bij de aanleg van het vlak een dierlijk pijpbeen gevonden (vondstnummer 1) dat van een groot zoogdier afkomstig is (zie afbeelding 17). Daarnaast is in deze werkput glazuur van dierlijke kiezen aangetroffen (vondstnummer 5).



Afbeelding 17. Pijpeen uit werkput 1, vondstnummer 1, aanleg vlak vondst

Hout

In en rond de waterput (spoor 36) is hout aangetroffen. De onderbouw van de waterput bestaat uit houten planken (vondstnummer 20) die een vierkant vormen, met vier palen op de hoeken. De palen zijn aan twee kanten afgevlakt. Ze zijn 105 cm lang en hebben een diameter van circa 10 cm. De palen zijn aan vier kanten aangepunt over een lengte van 15-17 cm. De schors is nog aanwezig. De gebruikte planken zijn gezaagd en zijn 3 cm dik, 70 cm lang en 22 cm breed. Het gaat in beide gevallen om naaldhout.

Boven in de vulling van de waterput lagen twee houten planken (vondstnummer 16). De ene plank bestaat uit twee delen die door een ruw houten latje en smeedspijkers bij elkaar gehouden worden (zie afbeelding 18). Het geheel meet 67 bij 25 bij 2,5 cm. De andere plank is 67 bij 28 bij 2 cm groot en is doorboord. Het gat heeft een diameter van 9 cm (zie afbeelding 19).



Afbeelding 18. Plank uit de waterput, spoor 36, vondstnummer 16



Afbeelding 19. Plank uit de waterput, spoor 36, vondstnummer 16

Rond de waterput lagen verschillende stukken hout (sporen 30 tot en met 35, vondstnummers 17 en 18). Het gaat hierbij om ruw gespleten schaaldelen waar de schors nog aan zit. Het betreft de buitenranden van de stammen. De dikte is veelal rond de 5 cm. Vermoedelijk betreft het hout van de een forse wilg of els en een berk (zie afbeelding 20). Deze stukken hout liggen globaal straalsgewijs rond de waterput.



Afbeelding 20. Beeld van twee fragmenten van de stukken hout die rond waterput 36 lagen (spoor 30 en 32, vondstnummer 17 en 18)

Naast de houtresten die rond de waterput zijn aangetroffen is ook bij de resten van het bijgebouw hout aangetroffen. Het gaat hier om vloerbalken van circa 3,3 m lente. De balken zijn vierkant (11 bij 11 cm) en van naaldhout. De houten balken lagen in het gele zand op circa 1m onder het maaiveld. Gezien het niveau waarop de vloerbalken zijn aangetroffen en het feit dat ze *in situ* lagen, gaat het hier om een kelderruimte.

Turf

De mantel van de waterput is opgebouwd uit turven van circa 30 bij 10 bij 9 cm (zie afbeelding 21 vondstnummer 19). De turven liggen op de vierkante houten onderbouw en gaan van vierkant geleidelijk over in een ronde putwand.

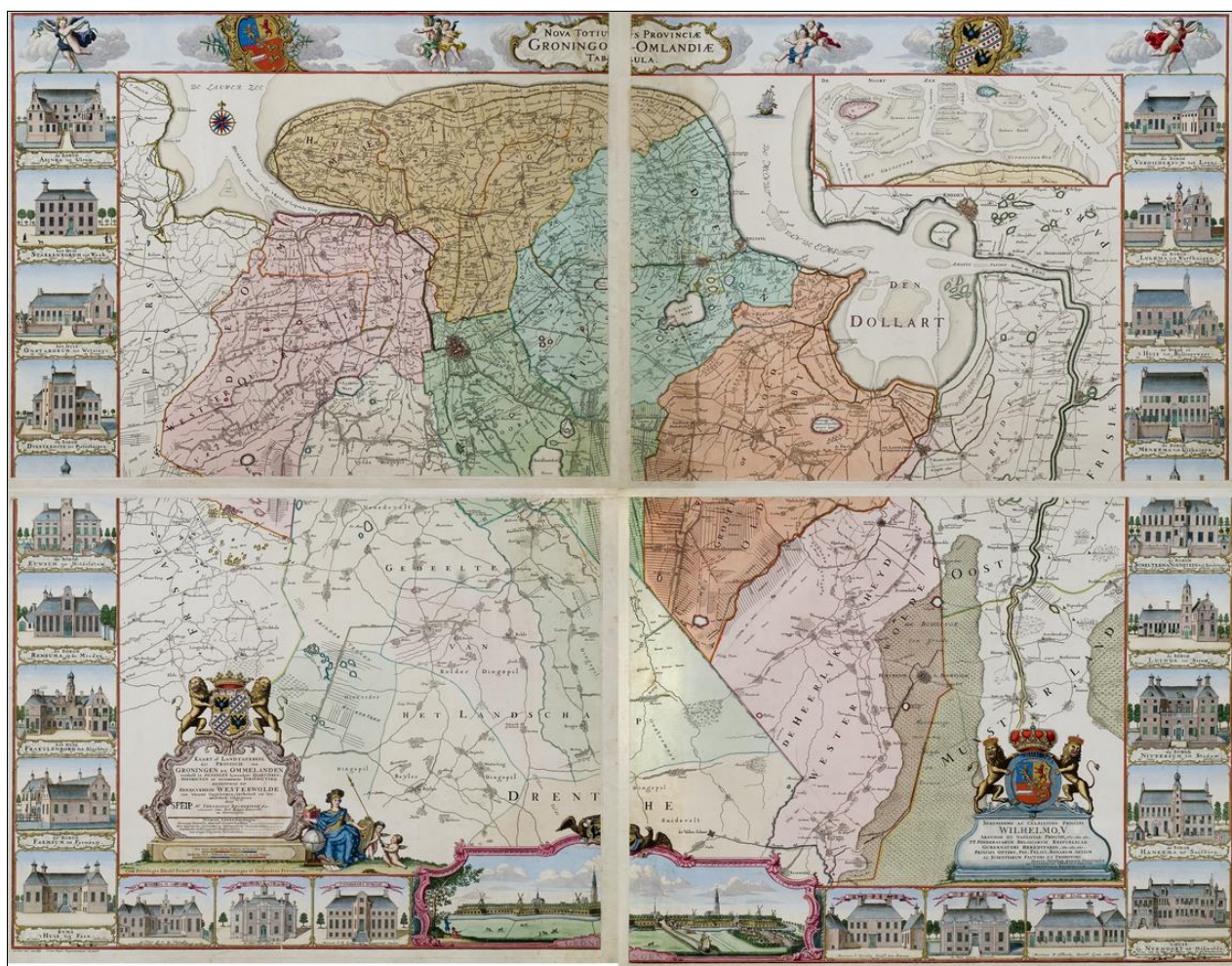


Afbeelding 21. Eén van de turven van de mantel van waterput spoor 36, vulling 2, vondstnummer 19

3 Synthese

Uit de opgraving blijkt dat in het onderzoeksgebied sprake is van funderingsresten van de veenborg Sorghvliet. Deze funderingsresten bestaan uit grondverbeteringen van zand. De grondverbeteringen zijn door het veen tot op de zandondergrond ingegraven. Van de borg zelf zijn geen bakstenen behouden gebleven. Wel zijn van een mogelijk bijgebouw funderingsresten van kloostermoppen en een balklaag van een vloer aangetroffen. Dit mogelijke bijgebouw is aangetroffen bij de aanleg van de bouwput van de nieuwbouw en lag daarmee buiten de proefsleuven en uiteindelijke opgraving.

In provincie Groningen zijn verschillende borgen bekend. De Borgenkaart van Beckering uit 1781 geeft een overzicht van de verschillende borgen in Groningen. Van de belangrijkste Borgen is een afbeelding opgenomen die langs de rand van de kaart staat (zie afbeelding 22).



Afbeelding 22. Borgenkaart van Beckeringkaart (bron: www.wikimedia.org)

De borg Sorghvliet staat op deze kaart (zie afbeelding 23) maar langs de rand van de kaart staat geen afbeelding. Volgens deze kaart ligt de borg tegen de weg aan. Een veenborg was een landhuis voor welgestelde Groningers in de Groninger Veenkoloniën (<http://nl.wikipedia.org>). Veenborgen ontstonden in de tweede helft van de 17^e-eeuw, in dezelfde periode als de buitenplaatsen in de Noord-Hollandse polders. In vergelijking met de echte borgen hoorde bij de veenborgen vaak meer land. Aan de veenborgen waren meestal geen of in elk geval minder heerlijke rechten verbonden, omdat de eigenaren vaak niet van adel waren. Veenborgen werden gebouwd door families die participeerden in de compagnieën en maatschappijen die zich bezig hielden met de vervening. Deze families waren meestal afkomstig uit het stadspatriciaat van Groningen. In tegenstelling tot de echte

borgen, dienden de veenborgen met name als plaats van ontspanning, hetgeen terug te zien is in de namen die ze werden gegeven (nl.wikipedia.org).

De vroegste veenborgen, zoals Sorghvliet, waren eenvoudig van aard, zoals bijvoorbeeld te zien op een tekening van de veenborg Welgelegen in Kleinemeer uit 1690 (zie afbeelding 24). Deze is afgebeeld als een eenvoudig dwarshuis van één bewoningslaag met een zadeldak. Andere veenborgen, zoals Vosholen waren in die tijd nog eenvoudiger van bouw. De meeste van de veenborgen ontleenden hun status in die tijd dan waarschijnlijk ook niet aan het gebouw zelf, maar aan de tuin- of parkaanleg, die tot de verbeelding sprak en werd genoemd in reisverslagen uit de 17^e- en 18^e-eeuw (nl.wikipedia.org). De eerste grootser opgezette veenborg was Vredenburg bij Hoogezand, waar in vroegere tijden zeven veenborgen hebben gestaan.



Afbeelding 23. Uitsnede Borgenkaart met afbeelding van Sorghvliet binnen de cirkel
(bron: www.wikimedia.org)



Afbeelding 24. Veengeborg Welgelegen te Sappemeer (bron: nl.wikipedia.org)

De veenborg Sorghvliet stond dicht tegen de weg aan. De buitenmaten van de borg waren circa 12 bij 14 m (zie bijlage 6). Op grond van de grondverbetering van de fundering kan een mogelijk reconstructie van de begane grond worden gemaakt (zie bijlage 4). Aan de kant van de weg zijn mogelijk twee kamers gescheiden door een gang. Hierachter ligt aan iedere zijde van de gang een kamer. De gang eindigt in een rij van drie kamers die de achterzijde van de borg vormen. De voorste kamer (1) aan de zuidoostzijde van de gang is 5 bij 4 m groot geweest. Hierachter ligt een kamer (4) van circa 2 bij 4 m. Aan de zuidwestkant is de voorste kamer (2) circa 4 bij 3 m groot. Ze is gescheiden door een circa 2 m breedte fundering (9) van de achterliggende kamer (5). Het is mogelijk dat op de plaats van deze brede fundering (9) bedsteden zijn geweest of een trap naar de bovenste

verdieping. De tweede kamer (5) aan de westkant is circa 3 bij 4 m groot. De rij kamers aan de achterkant zijn van oost naar west 4 bij 2 m (kamer 6), 4 bij 4 m (kamer 7) en 4 bij 3 m (kamer 8) groot. De gang (3) is circa 2 m breed en 8 m lang. Binnen de borg zijn geen sporen van een kelderruimte. In het mogelijke bijgebouw van 6 m breed en minimaal 8 m lang, dat circa 7 m ten zuiden van de borg gelegen was, zijn onder in de bouwput van de nieuwbouw houten balken aangetroffen van een houten vloer.

In tegenstelling tot de meeste Groninger borgen, die een rechthoekig grondplan hebben, heeft de veenborg Sorghvliet een vierkant grondplan. Geprojecteerd op de kadastrale minuut ligt de borg op het voorterrein buiten het door grachten omgeven terrein (zie afbeelding 25). De borg ligt niet symmetrisch ten opzichte van de omgrachting zoals die in de 19^e-eeuw aanwezig was. De borg ligt meer zuidwestelijk en valt samen met perceel 895 op de kadastrale kaart. De veenborg is in vergelijking met het omgrachte terrein beperkt van omvang. Dit kan gezien worden als een aanwijzing voor de algemene regel bij veenborgen, dat de tuin veelal belangrijker was dan het gebouw zelf. De tuin was vermoedelijk gelegen aan de westkant van Sorghvliet, binnen en/of rond de grachten. De huidige sloten die ten noorden van de veenborg liggen geven een kleiner terrein weer dan dat in de 19^e-eeuw door de grachten omgeven was.



Afbeelding 25. Projectie van de veenborg (oranje) op de kadastrale minuut van 1811-1832

De borg Sorghvliet is tussen 1781 en 1815 gesloopt. De funderingsresten van Sorghvliet zijn deels aangetast door sub-recente tot recente ingraveningen en funderingen van 19^e-eeuwse bebouwing. De funderingsresten van de veenborg bevatten geen vondstmateriaal. Het meeste vondstmateriaal is afkomstig uit vergraven grond en dateert uit de 18^e-/19^e-eeuw. Op grond van het historisch

kaartmateriaal is de veenborg tussen 1781 en 1815 gesloopt. Een deel van de aangetroffen vondsten kan dus uit de periode dat de veenborg nog in bewoond was stammen. Het gaat hierbij vooral om roodbakken geglazuurd gebruiksaardewerk dat deels van een silbversiering is voorzien.

4 Conclusie en waardestelling

4.1 Conclusie

Uit het archeologisch onderzoek blijkt dat er binnen het nieuwbouwtterrein aan Bocht Oosterdiep 3-13 resten aanwezig zijn van de voormalige veenborg Sorghvliet. De resten van de borg bestaan uit grondverbeteringen voor de funderingen. Naast deze grondverbeteringen zijn ook waterputten en een bijgebouw aangetroffen. Van de veenborg zelf zijn geen muurresten behouden. Van het bijgebouw zijn de onderste steenlagen behouden en hier zijn ook houten balken van een keldervloer aangetroffen. De veenborg lag buiten het omgrachte terrein. Het omgrachte terrein geeft vermoedelijk de kern van de tuin aan die bij de veenborg hoorde. Als gevolg van 18^e- tot 20^e-eeuwse bebouwing is de bodemopbouw plaatselijk tot op de dekzandondergrond verstoord. Dit geldt vooral voor de terreindelen die aan de achterkant van de voormalige bebouwing lagen. Onder de 18^e- tot 20^e-eeuwse bebouwing zijn de verstoringen veelal beperkt tot ingravingen voor poeren die de vloeren of muren gedragen hebben. De veenborg had een min of meer vierkante vorm. Centraal door de borg liep een gang met aan weerskanten twee kamers. De gang eindigde bij een rij van drie kamers (zie ook hoofdstuk 3).

De veenborg Sorghvliet is gebouwd door Adriaan Geerts (Wildervank), de vervener die Veendam en Wildervank heeft gesticht en verantwoordelijk is voor eerste kerken van deze plaatsen (De Jong, 2011). Doordat bij het hier beschreven onderzoek de locatie van de woonplaats van de familie Geerts is teruggevonden wordt de erfenis van deze familie van veenontginners nog tastbaarder. Voor de lokale geschiedenis is de veenborg dan ook van groot belang.

De vragen uit het PvE kunnen als volgt beantwoord worden:

- Zijn er in het plangebied resten aanwezig van de buitenplaats Sorghvliet en zo ja, waaruit bestaan deze resten en hoe zijn ze gesitueerd?
Binnen het plangebied zijn de resten van de veenborg Sorghvliet aanwezig. Ze bestaan uit een grondverbetering voor de fundering in de vorm van ingewassen zandbanen. Verder zijn twee waterputten uit dezelfde periode aangetroffen en een bijgebouw dat voorzien was van een kelder. De resten van de veenborg liggen strak tegen de huidige straat (Bocht Oosterdiep) aan. De resten liggen buiten de omgrachting zoals die is aangegeven op de kadastrale minuut.
- Is er sprake van een hoofdgebouw en bijgebouwen? (zoals gebruikelijk).
Ja er is sprake van een min of meer vierkant hoofdgebouw van circa 12 bij 14 m. Ten zuiden hiervan lag een langwerpig bijgebouw van 6 m bij minimaal 8 m, dat in de bouwput van de nieuwbouw aan het licht kwam. Dit bijgebouw was voorzien van een kelder met een houten vloer. De muurrestanten bestonden uit kloostermoppen. Op grond hiervan dateert het gebouw uit dezelfde tijd als de veenborg.
- Zijn er meerdere bouwperiodes te onderscheiden?
Van de veenborg zijn alleen de grondverbeteringen voor de fundering aanwezig. In deze grondverbeteringen waren geen aanwijzingen voor meerdere fasen te herkennen. Muurwerk van de veenborg is niet meer aanwezig.
- Zijn er resten in het plangebied aanwezig die ons iets vertellen over de bewoners van Sorghvliet?
In het plangebied zijn in sub-recente vergravingen archeologische resten aangetroffen zoals aardewerk. Dit materiaal dateert uit de 18^e-/19^e-eeuw en kan gerelateerd zijn aan de laatste bewoningsfase van de veenborg die tussen 1781 en 1815 is gesloopt. Het aardewerk betreft vooral roodbakkend aardewerk met slibversiering. Het gaat hierbij om gebruiksaardewerk. Het aardewerk zou qua datering bij de veenborg kunnen horen en als opspit is de recente verstoringen gekomen zijn. Er zijn geen beerputten aangetroffen, deze kunnen wel elders op het terrein aanwezig zijn. Wel zijn er gedempte waterputten aangetroffen zonder noemenswaardig vondstmateriaal. Er zijn dus geen archeologische resten aangetroffen die ons iets kunnen zeggen over de bewoners van Sorghvliet, hoe zij leefden of wat hun levensstandaard was. De aangetroffen aardewerkresten komen uit de recente vergravingen en dateren allen uit de 18^e-/19^e-eeuw.
- Zijn er bewoningsresten aanwezig die dateren uit de vroegste fase van de Sorghvliet, zo rond 1650?
Er zijn alleen grondverbeteringen aanwezig die geen indicaties bevatten van meerdere fasen. De grondsporen zullen bij de bouw van de veenborg zijn aangebracht. Er zijn geen bewoningsresten, in

de vorm van muurwerk, aanwezig die dateren uit de vroegste fase van Sorghvliet. Alle aangetroffen resten van de veenborg stammen uit de vroegste fase van Sorghvliet.

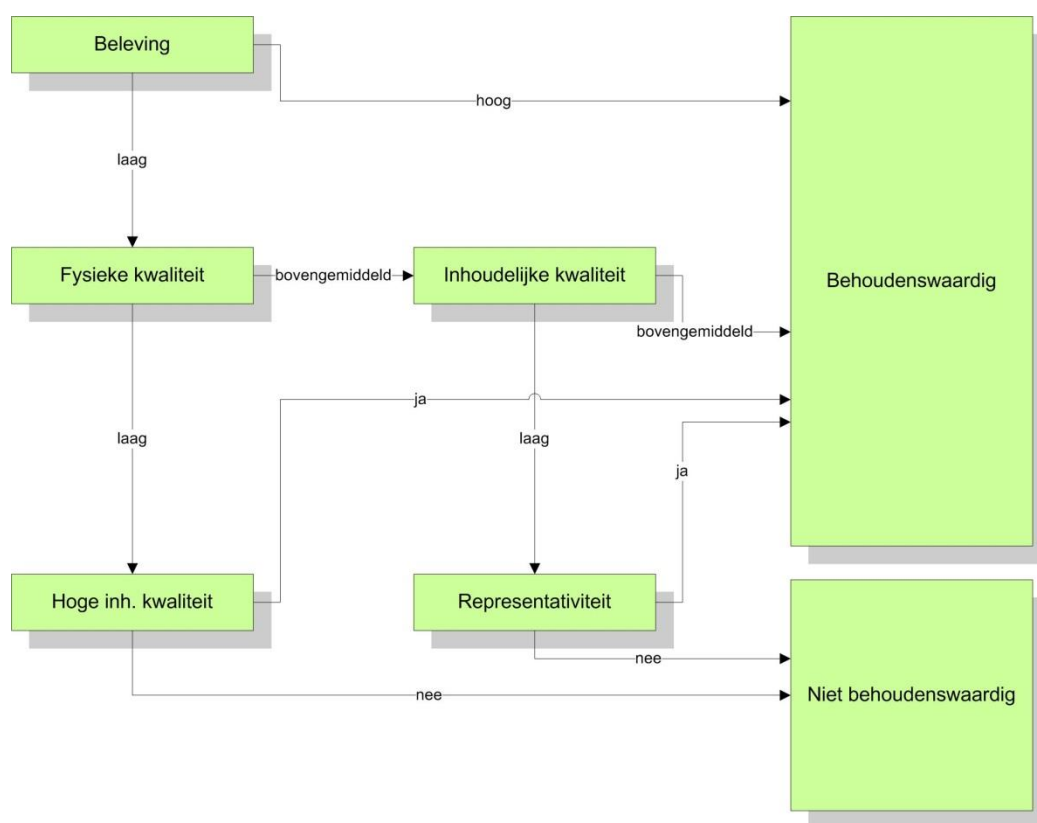
4.2 Waardestelling

Hieronder vindt u de waardestelling van de resultaten volgens de kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.2. De waardering bestaat uit een scoretabel met uitleg en een beslissingsstroomschema. In de scoretabel worden de resultaten van het onderzoek van een gewicht voorzien (waarde 1-3). Een laag getal staat voor een lage waarde en een hoog getal voor een hoge waarde. Het stroomdiagram geeft op basis van de scores aan of de vindplaats behoudenswaardig is of niet. De behoudenswaardigheid is het hoofdcriterium voor het bepalen van de noodzaak voor vervolgonderzoek (bijlage 3 geeft een beperkte verklaring van de richtlijnen waardestelling). Een volledige beschrijving van de normen en regels voor de waardering staat op de website van de SIKB.

Tabel 4.1 Scoretabel waardestelling

<i>Beleving</i>	score	opmerkingen
Schoonheid Herinneringswaarde	- 1	Niet van toepassing. Het terrein van de borg zelf heeft geen recente herinneringswaarde. De herinneringswaarde van het terrein gaat terug tot de 17 ^e -eeuw toen hier de stichter van Veendam en Wildervank woonde. Dus voor deze plaatsen vertegenwoordigt de locatie een herinneringswaarde. Het erachter gelegen terrein, dat mogelijk deel uitmaakte van de tuin van de borg, is nu nog als park in gebruik en heeft door de vondst van de veenborg nu ook herinneringswaarde verkregen.
<i>Fysieke kwaliteit</i>	score	Opmerkingen
Gaafheid	2	De resten van de veenborg Sorghvliet zijn deels intact. Er zijn geen muurresten meer aanwezig maar wel de grondverbeteringen. Verder zijn er sporen van een bijgebouw aangetroffen. Binnen het terrein kunnen, ondanks de aantastingen uit de 18 ^e -/20 ^e -eeuw nog meer resten die aan de veenborg gekoppeld zijn worden verwacht. Daarom wordt van een middelmatige score uitgegaan.
Conservering	1	De bovengrond is aangetast door de recente bewoning en bebouwing. Mogelijk zijn dieper grondsporen nog wel behouden. Er wordt van een lage score uitgegaan
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>	score	Opmerkingen
Zeldzaamheid	1	Veenborgen komen binnen provincie Groningen vaker voor en ook binnen Veendam hebben meerder veenborgen gelegen. Daarom een lage score.
Informatiewaarde	3	Van de veenborg Sorghvliet waren geen gegevens bekend. Door het onderzoek zijn deze nu wel bekend en mogelijk zijn binnen het onderzoeksgebied en de omgeving meer resten aanwezig die een beeld kunnen geven van het ontstaan van Veendam. Daarom voor dit onderdeel een hoge score.
Ensemblewaarde	1	Lage score omdat alleen grondverbeteringen en diepe grondsporen als waterputten zijn aangetroffen.
Representativiteit	3	De veenborg was de woonplaats van de stichter van Veendam. Voor Veendam is deze locatie en de verkregen informatie van groot belang. Daarom voor dit onderdeel een hoge score.

Bij het doorlopen van onderstaand stroomschema (zie afbeelding 26) met de scores van bovenstaande waardestelling, (zie tabel 4.1) komt de waardestelling uit op behoudenswaardig.



Afbeelding 26. Stroomschema waardestelling

Literatuur

- Jong, M. de. 2011. *Bocht oosterdiep 3-13 te Veendam, gemeente Veendam. Een Archeologisch Bureauonderzoek*. Libau. Groningen.
- Molema, J. 2012. *Programma van Eisen, Veendam, Bocht Oosterdiep*. Libau. Groningen.
- Libau 2008. *Beleidskaart Archeologie gemeente Veendam*. Libau. Groningen.

Daarnaast is gebruik gemaakt van de gegevens van:

- Topografische dienst Nederland;
- www.wikimedia.org;
- watwaswaar.nl;
- [http://nl.wikipedia.org/wiki/Welgelegen_\(veenborg\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Welgelegen_(veenborg));
- <http://nl.wikipedia.org>.

Bijlage 1 Sporenlijst

Verklaring van de afkortingen

Vm	Veen mineraal arm		h2	Matig humeus
Vz2	Veen, matig zandig		h3	Sterk humeus
Zs1	Zand, zwak siltig		bst	Baksteen
ZK	Zand kleiig		kaw	Keramiek, aardewerk
h1	Zwak humeus			

werk put	vlak	spoor nummer	vulling	vlak/ profiel	lithologie	organisch	inluitsels	kleur	vlek	aardspoor	aardlaag	datering	structuur	opmerking
1	1	1		vlak	Vm			bruin		vaste grond				
1	1	2		vlak	Zs1			grijs		drain				drain
1	1	3		vlak	Zs1	h1	bst	zwartgrijs	geel			recent		gaatjes stenen
1	1	4		vlak	Zs1	h3		zwart		kuil		recent		vergraven
1	1	5		vlak	Zs1		bst	grijszwart	grijs	kuil				vergraven
1	1	6		vlak	Zs1		bst	grijszwart	grijs	kuil				vergraven
1	1	7		vlak	Zs1		bst	grijs	geel	sleuf				vergraven
1	1	8		vlak	Vz2			bruin		top veen				vergraven?
1		901		vlak	Zs1	h1	bst	grijszwart	geel		stadslaag			stadslaag
1		902		vlak	Zs1	h1		zwartgrijs			opgebracht	recent		opgebracht
1		903		vlak	Zs1			grijs		drain				drain
1		904		vlak	Zs1	h1		bruingrijs		bouwvoor				
1		905		vlak	Zs1			zwartwit	zwart	kuil				vergraven
1		906		vlak	Zs1			grijs		sleuf				
1		907		vlak	Zs1			grijs	zwart	kuil				s3
1		908		vlak	Vm			bruin		kuil				teruggezet
1		909		vlak	Zs1	h2	bst	grijszwart			stadslaag			
1		910		vlak	Zs1	h2	glas, draadglas	grijszwart		kuil		recent		
1		911		vlak	Zs1	h1	bst, pvc	witzwart	zwart	kuil		recent		
1		912		vlak	Zs1	h1	bst	grijszwart		kuil				
1		913		vlak	Vz2			bruin						

werk put	vlak	spoor nummer	vulling	Vlak/profiel	Lithologie	organisch	inluitsels	kleur	vlek	aardspoor	aardlaag	datering	structuur	opmerking
1		914		vlak	Zs1		kaw, bst, bot	grijs		sleuf				
2	1	9		vlak	Zs1			geel		fundering			veenborg	
2	1	10		vlak	Vm			bruin			vaste grond			
2	1	11		vlak	Zs1		bst	geel	zwart	poer			recente bebouwing	
2	1	12		vlak	Bst			rood		poer			recente bebouwing	23,5x11,5x5kalk
2	1	13		vlak	Bst			rood		poer			recente bebouwing	24x12x5zand, hergebruikt
2	1	14		vlak	Bst			rood		poer			recente bebouwing	24x12x5
2	1	15		vlak	Bst			rood		poer			recente bebouwing	24x12x5zand
2	1	16		vlak	Zs1			geel		fundering				
2	1	17		vlak	Zs1		puin	grijs	geel			recent	vergraven	
2	1	18		vlak	Bst			rood		poer			recente bebouwing	23,5x12x5,5
2	1	19		vlak	Bst			rood		poer			recente bebouwing	24x12x5
2	1	20		vlak	Bst			rood		poer			recente bebouwing	20x11x5
2	1	21		vlak	Zs1		bst	grijs		kuil				
2	1	22		vlak	Hout			bruin		paal				
2	1	23		vlak	Bst			rood		poer			recente bebouwing	21x11x5
3	1	24		vlak	Zs1	h1	bst	zwartgrijs		kuil				
3	1	25		vlak	Zs1			grijszwart		drain				recent
3	1	26		vlak	Zs1	h1	bst	zwartgrijs		kuil				

Werkput	vlak	spoor nummer	vulling	vlak/profiel	lithologie	organisch	inluitsels	kleur	vlek	aardspoor	aardlaag	datering	structuur	opmerking
3	1	27		vlak	Zs1	h1	bst	zwartgrijs		kuil				
3	1	28		vlak	Zs1	h1	bst	zwartgrijs		kuil				
3	1	29		vlak	Zs1			geel		fundering			recente bebouwing	
3	1	30		vlak	Hout			bruin		hout				
3	1	31		vlak	Hout			bruin		hout				
3	1	32		vlak	Hout			bruin		hout				
3	1	33		vlak	Hout			bruin		hout				
3	1	34		vlak	Hout			bruin		hout				
3	1	35		vlak	Hout			bruin		hout				
3	1	36	1	vlak	Zs1			geel		waterput, kuil				
3	1	36	2	vlak	Turf			bruin		waterput, mantel				turf
3	1	36	3	vlak	Zs1			grijsbruin		waterput				put
3	1	37		vlak	Bst			rood		muur			recente bebouwing	hergebruikt
3	1	901		profiel	Zs1			geel						
3	1	902		profiel	Zs1			geel	zwart	waterput, vulling				gelaagd
3	1	903		profiel	Zs1			geel			dekzand			C-horizont
3	1	904		profiel	Zs1	h2		zwartgrijs		waterput, vulling				witte lijnen
3	1	905		profiel	ZK			geel		waterput, vulling	inspoeling			
3	1	906		profiel	Zs1			geel		waterput, vulling	inspoeling			dekzand
3	1	907		profiel	Hout			bruin		basis waterput				

werk put	vlak	spoor nummer	vulling	vlak/profiel	Lithologie	organisch	inluitsels	kleur	vlek	aardspoor	aardlaag	datering	structuur	opmerking
4	1	38		vlak	Bst			rood		poer			recente bebouwing	25x11,5x4 in zand
4	1	39		vlak	Bst			rood		poer			recente bebouwing	25x11,5x4 hergebruikt
4	1	40		vlak	Bst			rood		poer			recente bebouwing	25x11,5x4 hergebruikt
4	1	41		vlak	Bst			rood		poer			recente bebouwing	gaatjessteen, recent
4	1	42		vlak	Bst			rood		poer			recente bebouwing	gaatjessteen, recent
4	1	43		vlak	Zs1	h2	bst	grijs	geel		vergraven			betontegel, recent
4	1	44		vlak	Zs1			wit	zwart					vlekken veen
4	1	45		vlak	Zs1			geel						recent
4	1	46		vlak	bst			rood		poer			recente bebouwing	gaatjessteen, recent
4	1	47		vlak	Bst			rood		poer			recente bebouwing	24x12x7
4	1	48		vlak	bst			rood		poer			recente bebouwing	24x12x5
5	1	49		vlak	Zs1			grijsgeel	geel		vergraven			recent
5	1	50		vlak	Zs1		poer	geel		fundering			recente bebouwing	poer, gaatjessteen
5	1	51		vlak	bst			rood		poer			recente bebouwing	?x13x6
5	1	52		vlak	Zs1			geelgrijs	grijs		vergraven			recent
5	1	53		vlak	Zs1			geelgrijs	zwart		vergraven			recent
5	1	54		vlak	Zs1			geel		fundering			recente bebouwing	poer, recent

werk put	vlak	spoor nummer	vulling	vlak/profiel	lithologie	organisch	inluitsels	kleur	vlek	aardspoor	aardlaag	datering	structuur	opmerking
5	1	55		vlak	Zs1			bruingrijs	zwart	fundering			recente bebouwing	
5	1	56		vlak	Zs1	h1		grijsgeel			vergraven			recent
5	1	57		vlak	Bst			rood		poer			recente bebouwing	22x11x5
5	1	58		vlak	bst			rood		poer			recente bebouwing	24x13x6,5
5	1	59		vlak	Zs1			geel		kuil				
5	1	60		vlak	Zs1			geel		kuil				
5	1	915		profiel	Zs1			geel	zwart		vergraven			recent
5	1	916		profiel	Zs1									
5	1	917		profiel	Zs1		bst	bruingeel	zwart	fundering			veenborg	
5	1	918		profiel	Zs1		klei	geel	zwart	fundering			veenborg	klei
5	1	919		profiel	Zs1	h2		donkergrijs		dekzand				A-horizont
5	1	920		profiel	Zs1			donkergeel		dekzand				C-horizont
-	1	61		vlak	Bst			rood		fundering			bijgebouw	Vondst buiten de opgravingsput
-	1	62		vlak	hout			grijs		vloer			bijgebouw	Vondst buiten de opgravingsput
-	1	63	v1	vlak	Zs1			geel	bruin	waterput, kuil			bijgebouw	Vondst buiten de opgravingsput
-	1	63	v2	vlak	Turf			bruin		waterput, mantel			bijgebouw	Vondst buiten de opgravingsput
-	1	63	v3	vlak	Zs1			geel	bruin	waterput, vulling			bijgebouw	Vondst buiten de opgravingsput

Bijlage 2 Vondstenlijst

Verklaring van de gebruikte afkortingen

odb	onbekend dierlijk bot		romv	vroeg Romeins, 15 voor Chr. - 70 na Chr.
sliver	slibversiering		lme	late middeleeuwen, 1250-1500
wandteg	wandtegel		nt	nieuwe tijd, 1500-heden
witkom	witbakkend aardewerk, kom		nta	nieuwe tijd A, 1500-1650
bouw	bouwmateriaal		ntb	nieuwe tijd B, 1650-1795
plavuisg	plavuis geglazuurd		ntc	nieuwe tijd C, 1795-heden
wit	witbakkend aardewerk			
rood	roodbakkend aardewerk			
porselei	porselein			
mxx	metaal onbekend			
steen	steengoed			

vondst nummer	wp	vlak	spoor	vulling	vak	inhoud	verzamelwijze	aantal	opmerking	datering
1.1	1	1			1	odb	aanleg vlak	1	bot	
1.2	1	1			1	sliver	aanleg vlak	1	Bodem van kom met standring en slibdoorloopwerk op binnenzijde	18 ^e -eeuw
2	1	1			2	wandteg	aanleg vlak	1	fragment	ntc
3.1	1	1			3	zalfpot	aanleg vlak	1	fragment	ntc
3.2	1	1			3	rood	aanleg vlak	3	slibversiering	18 ^e -eeuw
3.3	1	1			3	wit	aanleg vlak	1	fragment	
4.1	1	1			4	rood	aanleg vlak	2	pot, tes	18 ^e -eeuw
4.2	1	1			4	witkom	aanleg vlak	1	bodem kom	18 ^e -/19 ^e -eeuw
5.1	1	1	7			odb	spit	2	kiezen	
5.2	1	1	7			bouw	spit	1	? X 8,5 x 3,5	
5.3	1	1	7			bouw	spit	1	tegel	
5.4	1	1	7			rood	spit	2	wand van pot?; standring van kom of schotel	18 ^e -/19 ^e -eeuw
5.5	1	1	7			wit	spit	1	witbakkend geglazuurd	18 ^e -/19 ^e -eeuw

vondst nummer	wp	vlak	spoor	vulling	vak	inhoud	verzamelwijze	aantal	opmerking	datering
5.6	1	1	7			rood	spit	1	bakschaal	18 ^e -eeuw
5.7	1	1	7			porselei	spit	1	ornament fragment	ntb-ntc
6.1	1	profiel	909			bouw	afw	2	fragmenten baksteen, ? X 9,5 x 3,5 geel	
6.2	1	profiel	909			plavuisg	afw	1	fragment plavuis, rood, geglazuurd, 3 cm dik	
6.3	1	profiel	909			rood	afw	3	fragmenten	
6.4	1	profiel	909			wit	afw	1	fragment	
6.5	1	profiel	909			mxx	afw	1	slak	
7	2	1	12			bst	spit	1	? X 11,5 x 5	
8	2	1	13			bst	spit	1	24 x 11,5 x 5,5; rood, portland	
9	2	1	14			bst	spit	1	22,5 x 10,5 x 5; rood	
10	2	1	15			bst	spit	1	24 x 12 x 5,5	
11	2	1	18			bst	spit	1	24 x 12 x 5; rood	
12	2	1	19			bst	spit	1	24 x 12 x 5,5; rood	
13	2	1	20			bouw	spit	1	? X 13 x 6; rood	
14.1	2	1	21			steen	afw	1	fragment waterkruik, westerwald	19B
14.2	2	1	21			slibver	afw	1	fragment bord	19B
15	3		37			bouw	afw	2	23,5 x 11 x 6 en 23,5 x 11,5 x 6,5; rood	
16	3		36	3		hout				
17	3		32			hout				
18	3		30			hout				
19	3		36	2		turf				
20	3		36	3		hout				
21	3		36	3		paal				
22.1	3		904			bst		3	3 fragmenten	
22.2	3		904			mortel		1	1 stuk	

vondst nummer	wp	vlak	spoor	vulling	vak	inhoud	verzamelwijze	aantal	opmerking	datering
22.3	3		904			rood		2	roodbakend slibversiering	18 ^e -eeuw
23	5		47			bst		1	? x 13,5 x 6,5, handgevormd	
24	5		48			bst		1	24,5 x 12 x 5	rood
25	5		51			bst		1	? X 14,5 x 6	
26	6		muur			bouw		2	29 x 13,5 x 6,5 en 26 x 13,5 x 6; rood	
27	3		36	904		plavuisg		1	fragment	18 ^e -/19 ^e -eeuw
28	4		917			bst	profiel	1	? X 13 x 6; rood	
29						bst	boogfundering voormalige villa	1	24,5 x 11,5 x 5,5	

**Bijlage 3 Fotopagina
grondverbeteringen en
funderingsresten Sorghvliet**



Foto 1. Grondverbetering achtergevel Sorghvliet, in zuidelijke richting



Foto 2. Grondverbetering kamer 6, Sorghvliet in westelijke richting



Foto 3. Grondverbetering kamers 6-8 Sorghvliet in zuidwestelijke richting gezien



Foto 4. Grondverbeteringen kamers 6-8 Sorghvliet in zuidelijke richting gezien



Foto 5. Beeld achterzijde Sorghvliet in Oostelijke richting gezien



Foto 6. Achtergevel Sorghvliet bij de rode pijl, en de waterput bij de blauwe pijl



Foto 7. Coupes door grondverbetering zuidmuur Sorghvliet in zuidoostelijke richting



Foto 8. Coupe grondverbetering gang Sorghvliet, in zuidoostelijke richting



Foto 9. Beeld van grondverbetering van de kamers 1 en 2 in zuidwestelijke richting



Foto 10. Beeld van de grondverbetering kamers 1 en 2 van Sorghvliet, in zuidelijke richting met links de mogelijke bedsteden of trap (ruimte 9)

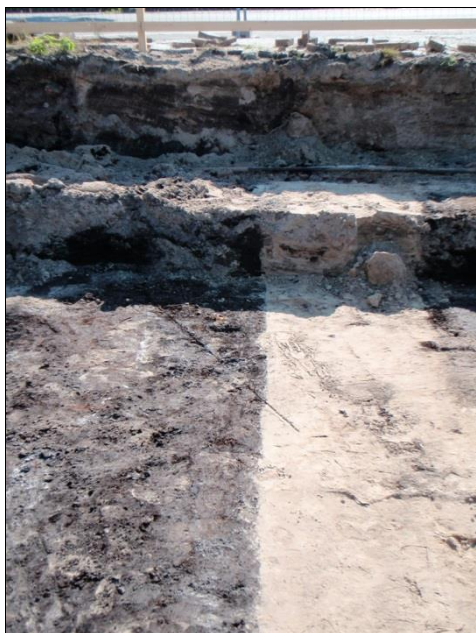


Foto 11. Grondverbetering van de oostmuur in zuidelijke richting gezien



Foto 12. Verstoringen ter hoogte van de zuidmuur van de veenborg, kamer 1



Foto 13. Grondverbetering van de gang tussenkamer 1 en 2 in zuidelijke richting



Foto 14. Zuidprofiel ter hoogte van kamer 2



Foto 15. Zuidprofiel ter hoogte van de westmuur

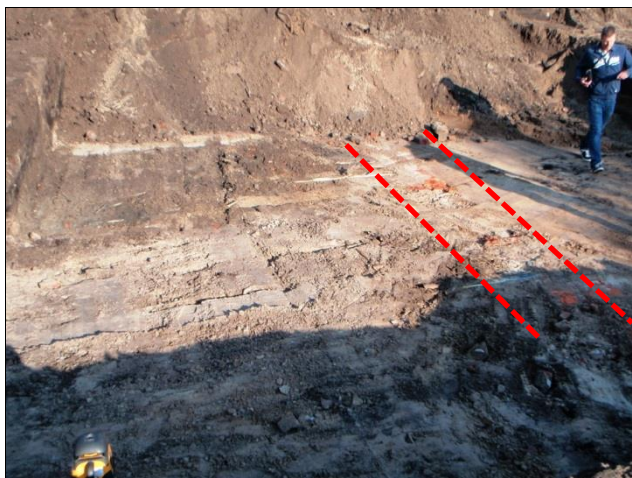


Foto 16. Muurresten van het bijgebouw binnen de rode lijnen



Foto 17. Detail van de muren van het bijgebouw met de balken van de vloer met een pijl aangegeven.



Foto 18. Muren van het bijgebouw met de balken (bij de pijlen) en het vergraven westprofiel



Foto 19. Detail van de balkenvloer van het bijgebouw

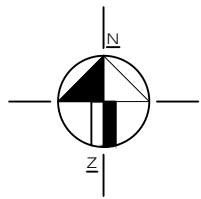


Foto 20. Waterput 2 in de bouwput van de nieuwbouw binnen de stippellijn



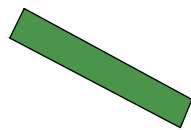
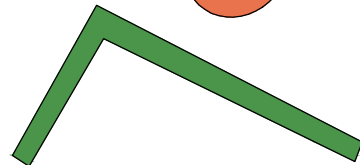
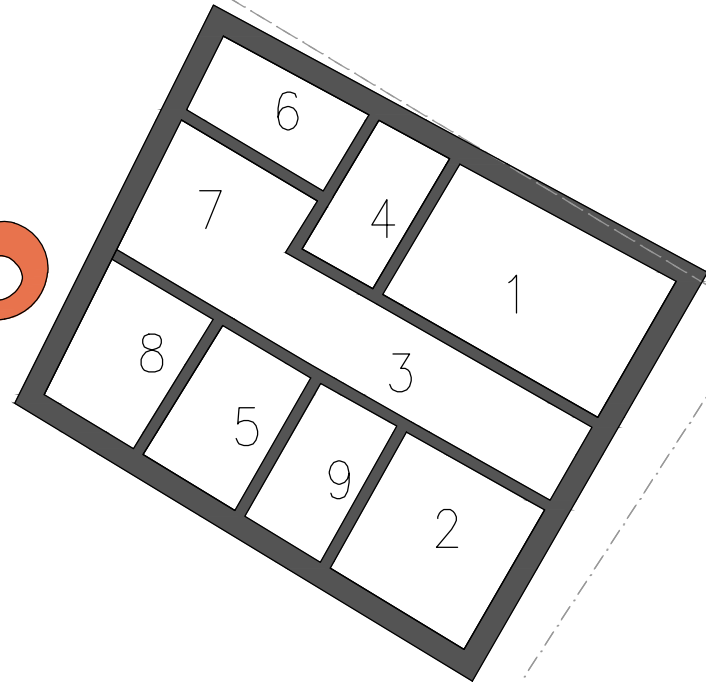
Foto 21. Overzicht van de waterput binnen de rode lijn en het vergraven oostprofiel

**Bijlage 4 Mogelijke plattegrond
veenborg Sorghvliet**



VDMOOD 06387G0000

VDMOOD 05314G0000



VDMOOD 06383G0000

06384G0000



Situatie
schaal 1:1000

LEGENDA

-  bestaande bebouwing
-  huisnummer
-  kadastrale grens
-  kadastraal nummer
-  veenborg
-  waterput
-  bijgebouw

0  10 meter

0	AHu	GRO	Eerste uitgave	24-7-2013
Wijz.	Get.	Gec.	Omschrijving	Datum

MUG ingenieursbureau

Project:	Definitief archeologische onderzoek Bocht / Oosterdiep te Veendam
Oprachtgever:	Mooiland vastgoed bv
Onderdeel:	Ligging van de veenborg en bijbehorende structuren

Projectnummer: 94212812 Schaal: 1:100 Formaat: A3 Bijlagennummer: 4



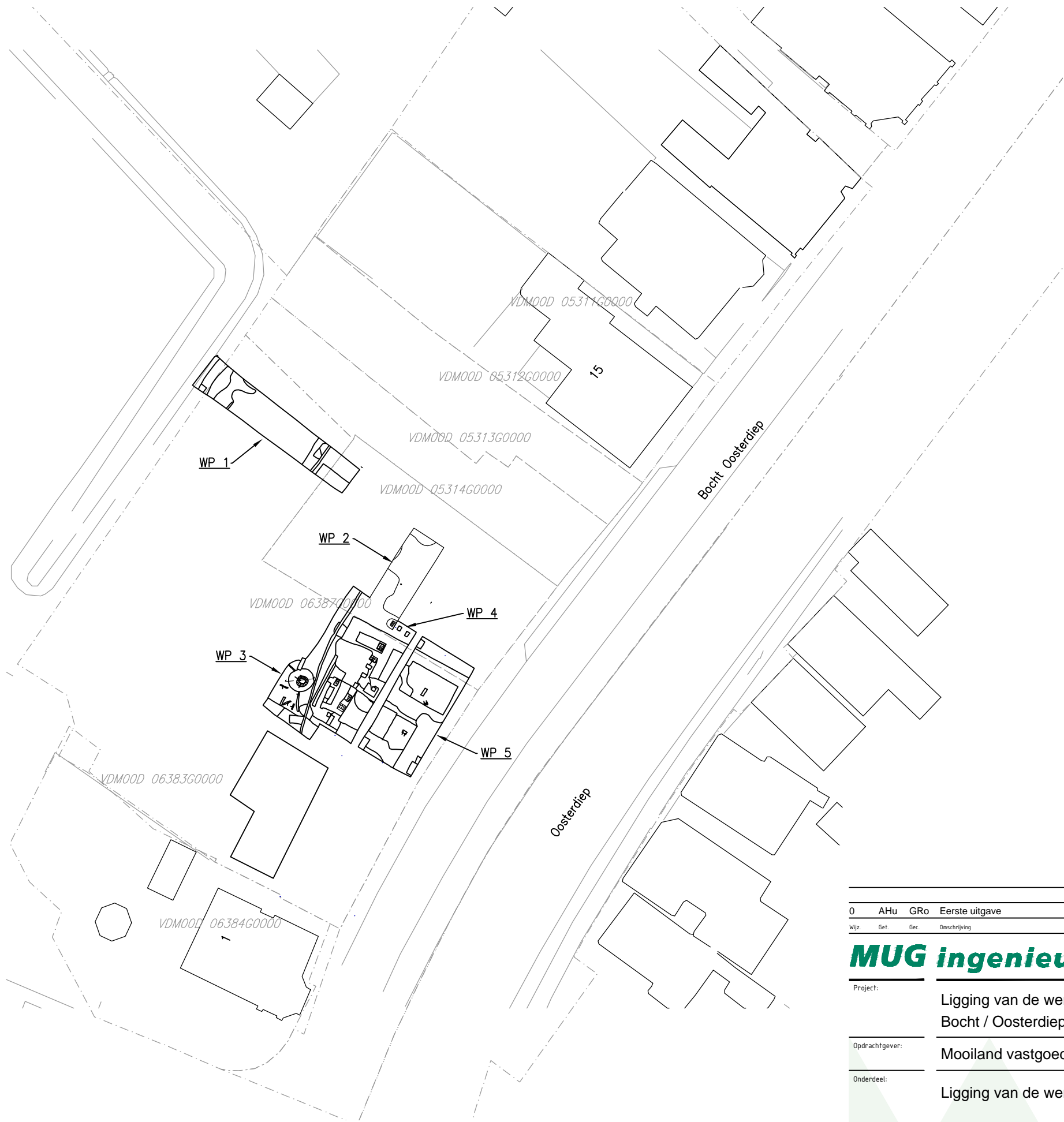
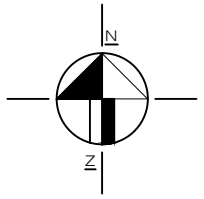
Infra
Milieu
Geo-ICT
Archeologie
Geo-informatie

Zernikelaan 8
Postbus 136
9350 AC LEEK
Tel. (0594) 55 24 20
Fax. (0594) 55 24 99





E-mail
info@mug.nl
Internet
www.mug.nl

DEFINITIEF

Bijlage 5 Ligging van het onderzoeksgebied



LEGENDA

-  bestaande bebouwing
-  huisnummer
-  kadastrale grens
-  kadastraal nummer

0	AHu	GRO	Eerste uitgave	24-7-2013
Wijz.	Get.	Gec.	Omschrijving	Datum

MUG ingenieursbureau

Project:	Ligging van de werkputten Bocht / Oosterdiep te Veendam
Opdrachtgever:	Mooiland vastgoed bv
Onderdeel:	Ligging van de werkputten



Infra
Milieu
Geo-ICT
Archeologie
Geo-informatie

Zernikelaan 8
Postbus 136
9350 AC LEEK
Tel. (0594) 55 24 20
Fax. (0594) 55 24 99

E-mail
info@mug.nl
Internet
www.mug.nl

DEFINITIEF

Bijlage 6 Allessporenkaart, profielen en coupes



Zernikelaan 8
9351 VA LEEK
Postbus 136
9350 AC LEEK
T (0594) 55 24 20
F (0594) 55 24 99
E info@mug.nl
I www.mug.nl